

Analysis of Factors Influencing Parental Knowledge Enhancement and the Development of Reading Culture in Children: A Phenomenological Study

Seyed Jamal Haghirosadat Toranji¹, Afshin Mousavi Chelak^{1*}, Soraya Ziaei¹, Maryam Salami¹

¹ Department of Knowledge & Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Article Type:

Original Article

Article History:

Received: 25 Apr 2025

Revised: 16 Aug 2025

Accepted: 14 Sep 2025

ePublished: 20 Sep 2025

Keywords:

Reading Culture,
Parental Knowledge
Enhancement,
Children

Abstract

Background. Reading habits established in early childhood not only enhance cognitive and academic abilities but are also acknowledged as a powerful means to improve health literacy and enable future generations to make well-informed life choices. Consequently, this study sought to explore the factors that influence how parents acquire knowledge to promote a reading culture among children under seven years old, to examine parents' experiences in embedding this culture, and to identify the elements impacting this process.

Methods. This qualitative study was conducted using the Colaizzi phenomenological method. The study population consisted of parents of children aged 4 to 7 who were members of public libraries in Razavi Khorasan Province. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed in seven stages: transcription of interviews, extraction of key sentences, formulation of meaningful units, classification of units, extraction of main themes, comprehensive description, and validation of results.

Results. The findings revealed that the factors influencing parental knowledge enhancement and the development of reading culture fall into four main categories: cultural factors (such as cultural identity and family cultural development), demographic and participatory factors (including parents' education level, family financial status, and participation in cultural activities), political-social factors (such as government support and creating social value for reading), and economic factors (including family and societal economic conditions). Additionally, psychological factors (such as fostering a sense of ownership and calm in children), physical factors (such as designing suitable reading environments), innovative factors (such as the use of modern technologies), identity factors (such as strengthening children's individual and social identity), educational factors (such as teaching reading-related skills), and family factors (such as parental participation in reading and behavioral modeling) were identified as influential in developing a reading culture.

Conclusion. This study demonstrated that developing a reading culture in children requires a comprehensive approach that considers cultural, social, economic, and psychological dimensions. As the first educational environment, the family plays a key role in this process. Academic and cultural planning should involve families, educational institutions, and policymakers to create the groundwork for institutionalizing a reading culture.

Haghirosadat Toranji SJ, Mousavi Chelak A, Ziaei S, Salami M. Analysis of Factors Influencing Parental Knowledge Enhancement and the Development of Reading Culture in Children: A Phenomenological Study. *Depiction of Health*. 2025; 16(3): 310-324. doi: 10.34172/doh.2025.24. (Persian)

* Corresponding author; Afshin Mousavi Chelak, E-mail: af.mousavi@pnu.ac.ir

Extended Abstract

Background

Reading culture, as one of the main pillars of cultural and educational development in societies, plays a significant role in individuals' intellectual and social growth, especially children. The family, as the first social institution, has a profound impact on shaping children's reading habits. However, institutionalizing a reading culture in children requires parents' awareness and active participation. This study aimed to investigate the factors influencing parental knowledge enhancement and the development of reading culture among children aged 4 to 7 in Razavi Khorasan Province. The research sought to understand parents' experiences in this process and identify key factors affecting the institutionalization of reading culture.

Methods

This qualitative study used the Colaizzi phenomenological method. The participants consisted of parents of children aged 4 to 7 who were members of public libraries in Razavi Khorasan Province. Data were collected through semi-structured interviews, during which parents answered questions about their experiences with implementing strategies to institutionalize reading culture and its impact on their attitudes and behaviors, as well as those of their children. The data analysis process included seven stages:

1. Transcribing interviews into text,
2. Extracting key sentences,
3. Formulating meaningful units,
4. Classifying units,
5. Extracting main themes,
6. Providing a comprehensive description,
7. Validating the results.

These steps helped the researcher understand parents' experiences and the factors influencing the development of reading culture.

Results

The findings revealed that the factors influencing parental knowledge enhancement and the development of reading culture in children fall into four main categories:

1. *Cultural Factors*: Family cultural identity, cultural background, and participation in cultural spaces were among the factors that positively influenced attitudes toward reading. Family cultural development was also strengthened through parents' familiarity with children's vocabulary, media literacy, and family interactions based on dialogue.

2. *Demographic and Participatory Factors*: Parents' education level, family economic status, and participation in cultural activities such as reading programs in

kindergartens and schools. Parents who participated more in these activities were more successful at encouraging their children to read.

3. *Political-Social Factors*: Government support for parental education, especially for low-literacy families, and creating social value for reading were identified as influential factors.

4. *Economic Factors*: Family and societal economic conditions directly influence access to reading resources and the allocation of time and energy for reading.

Additionally, factors affecting the development of a reading culture include psychological factors (such as fostering a sense of ownership and calmness in children), physical factors (such as designing suitable reading environments), innovative factors (such as the use of modern technologies), identity factors (such as strengthening individual and social identity in children), educational factors (such as teaching reading-related skills), and family factors (such as parental participation in reading and behavioral modeling).

Conclusion

This study demonstrated that developing a reading culture in children requires a comprehensive approach that considers cultural, social, economic, and psychological dimensions. The family, as the first educational environment, plays a key role in this process. Academic and cultural planning should involve families, educational institutions, and policymakers to create the groundwork for institutionalizing a reading culture. The results of this research can assist cultural and educational policymakers in designing effective programs to promote reading culture in society.

Practical Implications of Research

The findings of this study show that fostering a reading culture among 4–7-year-old children requires a multifaceted approach. It is crucial to develop specialized educational programs for parents to improve their understanding of child-rearing practices and children's literature. Additionally, strengthening cultural infrastructure—such as creating child-friendly libraries, designing appealing reading spaces at home and in public areas, and using modern technology for content delivery—can be effective. The study also highlights the importance of collaborative efforts between schools, cultural organizations, and families through joint reading programs, creating social value around reading, and addressing psychological and environmental factors that influence children's interest in reading. These strategies, supported by policies aimed at low-income families, can help promote a sustainable reading culture in society.

تحلیل عوامل مؤثر بر دانش افزایی والدین و توسعه فرهنگ مطالعه در کودکان: یک مطالعه پدیدارشناختی

سید جمال حقیرالسادات طرنجی^۱، افشین موسوی چلک^{۱*}، ثریا ضیایی^۱، مریم سلامی^۱
^۱ گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

زمینه. عادت به مطالعه در سال‌های نخست زندگی نه تنها به تقویت مهارت‌های شناختی و تحصیلی کمک می‌کند، بلکه به عنوان ابزاری مؤثر در افزایش سواد سلامت و توانمندسازی نسل آینده برای تصمیم‌گیری‌های آگاهانه در زندگی نیز شناخته می‌شود. بنابراین، این پژوهش با هدف بررسی عوامل مؤثر بر دانش‌افزایی والدین، در توسعه فرهنگ مطالعه کودکان زیر هفت سال، درک تجربیات والدین در نهادینه‌سازی فرهنگ مطالعه و شناسایی عوامل مؤثر بر این فرآیند انجام شد.

روش کار. این پژوهش کیفی، بر اساس روش پدیدارشناسی کلایزی انجام شد. جامعه آماری شامل والدین کودکان ۴ تا ۷ ساله عضو کتابخانه‌های عمومی استان خراسان رضوی بود. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری و در هفت مرحله، تبدیل مصاحبه‌ها به متن، استخراج جملات کلیدی، فرموله کردن واحدهای معنایی، طبقه‌بندی واحدها، استخراج مضامین اصلی، ارائه توصیف جامع و اعتباریابی نتایج تحلیل شد.

یافته‌ها. یافته‌ها نشان داد که عوامل مؤثر بر دانش‌افزایی والدین و توسعه فرهنگ مطالعه در چهار دسته اصلی قرار می‌گیرند: عوامل فرهنگی (مانند هویت فرهنگی و توسعه فرهنگی خانوادگی)، عوامل جمعیتی و مشارکتی (شامل سطح تحصیلات والدین، وضعیت مالی خانواده و مشارکت آن‌ها در فعالیتهای فرهنگی)، عوامل سیاسی-اجتماعی (مانند حمایت‌های دولتی و ایجاد ارزش اجتماعی برای مطالعه) و عوامل اقتصادی (شامل شرایط اقتصادی خانواده و جامعه). علاوه بر این، عوامل روان‌شناختی (مانند ایجاد حس مالکیت و آرامش در کودکان)، کالبدی (مانند طراحی محیط مطالعه مناسب)، نوآورانه (مانند استفاده از فناوری‌های نوین)، هویتی (مانند تقویت هویت فردی و اجتماعی کودکان)، آموزشی (مانند آموزش مهارت‌های مرتبط با کتابخوانی) و خانوادگی (مانند مشارکت والدین در مطالعه و الگوسازی رفتاری) به عنوان عوامل مؤثر بر توسعه فرهنگ مطالعه شناسایی شد.

نتیجه‌گیری. این پژوهش نشان داد که توسعه فرهنگ مطالعه در کودکان نیازمند رویکردی جامع است که به ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و روان‌شناختی توجه کند. خانواده به عنوان اولین محیط آموزشی نقش کلیدی در این فرآیند دارد. برنامه‌ریزی‌های آموزشی و فرهنگی باید با مشارکت خانواده، نهادهای آموزشی و سیاست‌گذاران انجام شود تا زمینه برای نهادینه‌سازی فرهنگ مطالعه فراهم گردد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

سابقه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۰۵
 اصلاح نهایی: ۱۴۰۴/۰۵/۲۵
 پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۲۳
 انتشار برخط: ۱۴۰۴/۰۶/۲۹

کلیدواژه‌ها:

فرهنگ مطالعه،
 دانش‌افزایی والدین،
 کودکان

مقدمه

در سنین کودکی با بهبود و بروز رفتارهای سالم و انتخاب‌های آگاهانه در بزرگسالی ارتباط مستقیم دارد.^{۳،۲} خواندن یک فعالیت فکری است که باید از دوران کودکی تمرین و به عادت تبدیل شود تا تأثیر ماندگاری بر رشد شناختی و اجتماعی افراد داشته باشد. این مهارت نه تنها در یادگیری و کسب دانش ضروری است، بلکه بهزیستی روانی

خواندن به عنوان یکی از مؤثرترین ابزارهای توسعه فردی و اجتماعی، نقش بسزایی در ارتقای سلامت ذهنی و کیفیت زندگی افراد ایفا می‌کند.^۱ همچنین مطالعه در دوران کودکی که دوران شکل‌گیری شخصیتی، تکامل رشد شناختی و اجتماعی فرد است با شکل‌گیری سواد سلامت در آینده ارتباط دارد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که عادت به مطالعه

* پدیدآور رابط: افشین موسوی چلک، آدرس ایمیل: af.mousavi@pnu.ac.ir

پیش‌بینی‌کننده اصلی موفقیت‌های آتی آن‌ها در یادگیری و پیشرفت تحصیلی است.^{۱۶} با این حال، بسیاری از والدین دانش کافی در مورد روش‌های ترویج مطالعه در فرزندان خود ندارند و نمی‌دانند که چه عواملی و با چه اولویتی بر نهادهای ساز فرهنگ خواندن در کودکان تأثیرگذار است. بررسی‌های انجام‌شده در ایران نشان می‌دهد که پژوهش‌های متعددی به تأثیر عوامل مختلف بر مطالعه پرداخته‌اند، اما مطالعات اندکی به بررسی روش‌های ارتقای دانش والدین در این زمینه اختصاص یافته است. برای مثال، دریپور و همکاران عوامل مؤثر بر گسترش فرهنگ پژوهش در آموزش ابتدایی را شناسایی کرده و نشان دادند که عوامل خانوادگی و جو مدرسه تأثیر قابل‌توجهی در این زمینه دارند.^{۱۷} همچنین، پاشایی و همکاران تأثیر عوامل فرهنگی، آموزشی و اجتماعی بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به مطالعه را بررسی کردند و دریافتند که همراهی والدین در مطالعه دوران کودکی، باعث افزایش توانایی‌های شناختی و نگرش مثبت به مطالعه در سنین بالاتر می‌شود.^{۱۸} علاوه بر این، رحیمی و همکاران نشان دادند که نحوه مشارکت والدین در تکالیف درسی می‌تواند بر عملکرد تحصیلی و خواندن دانش‌آموزان تأثیر بگذارد.^{۱۹}

در سطح بین‌المللی نیز پژوهش‌های متعددی اهمیت محیط خانواده و نقش والدین در ایجاد عادت مطالعه را تأیید کرده‌اند. برای مثال، آگیره‌گویکوا (Agirregoikoa) و همکاران دریافتند که محیط خانوادگی، با تأثیر بر رشد شناختی، زبانی و اجتماعی کودکان، در شکل‌گیری عادت مطالعه نقش بسزایی دارد.^{۲۰} شنگونول (Şengönül) نیز در مرور نظام‌مند خود در رابطه با مشارکت والدین و موفقیت تحصیلی کودکان دریافت که درگیری والدین در فعالیت‌های آموزشی، مانند مطالعه با کودکان در خانه و ارائه حمایت و تشویق، تأثیر مثبتی بر عملکرد تحصیلی کودکان دارد. این پژوهش همچنین بر نقش واسطه‌ای وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده تأکید کرده و نشان داده است که مشارکت والدین در خانواده‌های کم‌برخوردار می‌تواند به کاهش نابرابری‌های آموزشی و بهبود موفقیت تحصیلی کودکان کمک کند.^{۲۱} علاوه بر این، وان برگن (van Bergen) و همکاران نیز نشان داده‌اند که میزان کتاب‌های موجود در خانه و حمایت والدین از مطالعه، با بهبود مهارت‌های خواندن کودکان مرتبط است.^{۲۲} همچنین ایگان (Egan) و

را نیز تقویت کرده و فرد را برای مشارکت مؤثر در جامعه آماده می‌سازد.^{۲۳} خواندن همچنین عاملی مهم در افزایش کیفیت زندگی و توانمندسازی شهروندان است.^{۲۴} دوران پیش‌دبستانی به‌عنوان حساس‌ترین دوره یادگیری، بستری مناسب برای نهادهای ساز فرهنگ مطالعه است. عادت به خواندن در این سنین، نه تنها زمینه‌ساز یادگیری مادام‌العمر می‌شود، بلکه به واسطه افزایش آگاهی و تقویت مهارت‌های شناختی، بر سلامت روان کودکان نیز تأثیر مثبت می‌گذارد. به همین دلیل، برخی کشورها برنامه‌های ویژه‌ای را برای ترویج عادت مطالعه از سنین پیش‌دبستانی اجرا می‌کنند و تلاش دارند با استفاده از روش‌های جذاب، انگیزه مطالعه را در کودکان و نوجوانان تقویت کنند.^{۲۵} کودکانی که از سنین پایین با کتاب آشنا می‌شوند، در مدرسه عملکرد بهتری دارند و این امر در موفقیت‌های تحصیلی و شغلی آن‌ها در آینده نیز مؤثر خواهد بود.^{۲۶، ۲۷}

طبق گزارش‌های اعلام شده، سرانه مطالعه افراد ۱۵ سال به بالا در کشور، تنها حدود ۱۶ دقیقه و ۳۲ ثانیه در روز برآورد شده است.^{۲۸} این آمار پایین، علاوه بر تأثیر بر کاهش سطح دانش عمومی، می‌تواند پیامدهای منفی بر سلامت ذهنی و توانایی‌های شناختی جامعه نیز داشته باشد. تحقیقات نشان داده‌اند که آشنایی کودکان با فرهنگ مطالعه از سنین پایین، یکی از دلایل بهبود در عملکرد خواندن و یادگیری در سنین بالاتر است.^{۲۹، ۳۰}

و همچنین عدم آشنایی کودکان با فرهنگ مطالعه، به‌ویژه از سنین پایین، موجب کاهش انگیزه برای خواندن، ضعف در مهارت‌های واژگانی و فهم متن، و در نهایت عملکرد ضعیف در خواندن و یادگیری در دوره‌های بعدی می‌شود.^{۳۱}

از این‌رو، بررسی روش‌های نهادهای ساز فرهنگ مطالعه و شناسایی عوامل مؤثر بر آن، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد.

شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که والدین و محیط خانوادگی نقشی کلیدی در ایجاد عادت مطالعه در کودکان دارند. ایجاد محیطی غنی از کتاب و تشویق به مطالعه می‌تواند بر توانایی‌های شناختی و سلامت ذهنی کودکان تأثیر مثبت بگذارد.^{۳۲-۳۰} میزان زمانی که کودکان در کنار والدین یا مراقبان خود به خواندن می‌پردازند،

میان والدینی که امکان و تمایل به اجرای این راهکارها را داشتند انجام شد. انتخاب مشارکت‌کنندگان بر مبنای دسترسی و همکاری داوطلبانه بوده است. لازم به ذکر است که شرط ورود به مطالعه والدین دارای فرزند سالم بود و والدین دارای فرزندان دارای معلولیت‌های جسمی و ذهنی از مطالعه خارج شدند.

روش گردآوری داده‌ها بر پایه تحلیل پدیدارشناسی کلایزی انجام شده است که با هدف درک عمیق تجربیات والدین از فرآیند نهادینه‌سازی فرهنگ مطالعه در کودکان صورت گرفت.

در ادامه، مراحل اجرای پژوهش بر اساس روش کلایزی به تفصیل توضیح داده شده است:

هفت مرحله‌ای کلایزی در این پژوهش

مرحله اول: انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و تبدیل آن‌ها به متن

در مرحله نخست، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته‌ای با والدین کودکان ۴ تا ۷ ساله انجام شد. برای آماده‌سازی والدین و آشنا کردن آن‌ها با راهکارهای نهادینه‌سازی فرهنگ مطالعه در کودکان، یک دست‌نامه محقق ساخته شامل مجموعه‌ای از راهکارهای عملی در اختیار آن‌ها قرار گرفت. این راهکارها طی یک دوره سه‌ماهه توسط والدین اجرا شد. پس از پایان دوره سه‌ماهه، از والدین خواسته شد تا در مصاحبه‌ای نیمه‌ساختاریافته شرکت کنند و به پرسش‌هایی در خصوص تجربه خود از اجرای راهکارها و تأثیر آن بر نگرش و رفتار خود و فرزندشان نسبت به مطالعه پاسخ دهند. از جمله پرسش‌های مطرح‌شده در مصاحبه، می‌توان به این مورد اشاره کرد:

• چه تفاوتی در نگرش شما و کودکان نسبت به کتاب و کتاب‌خوانی، قبل و بعد از اجرای راهکارها ایجاد شده است؟

تمامی مصاحبه‌ها ضبط شده و سپس به متن مکتوب تبدیل شدند. پژوهشگر با مطالعه چندباره متن مصاحبه‌ها، تلاش کرد تا به درک عمیقی از محتوای کلی هر مصاحبه و دیدگاه والدین دست یابد.

لازم به ذکر است که ارائه «دست‌نامه جامع راهکارهای عملی» به والدین پیش از انجام مصاحبه‌ها، در این پژوهش نه به‌عنوان یک مداخله‌ی آموزشی برای تغییر رفتار، بلکه

همکاران در مطالعه‌ای نشان دادند که لذت والدین از مطالعه، تأثیر مستقیمی بر محیط سوادآموزی اولیه در خانه دارد و با افزایش تعداد کتاب‌های کودکان و دفعات مطالعه مشترک با نوزادان مرتبط است. این مطالعه همچنین به انتقال بین‌نسلی علاقه به مطالعه از والدین به فرزندان اشاره دارد.^{۲۳}

بر همین اساس، با توجه به اهمیت موضوع، این پژوهش به بررسی راهکارهای نهادینه‌سازی فرهنگ مطالعه در کودکان ۴ تا ۷ سال از دیدگاه والدین پرداخته است. هدف اصلی، شناسایی عوامل مؤثر بر ایجاد عادت مطالعه در کودکان و ارائه راهکارهایی برای والدین به‌منظور ارتقای فرهنگ خواندن است. نتایج این پژوهش می‌تواند در سیاست‌گذاری‌های آموزشی و فرهنگی، طراحی برنامه‌های ترویجی و افزایش آگاهی والدین و مربیان برای ترویج مطالعه در کودکان مفید واقع شود.

روش کار

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ رویکرد و روش تحقیق، از نوع کیفی است. جامعه آماری این پژوهش شامل اولیای کودکان ۴ تا ۷ ساله در استان خراسان رضوی بوده است.

لازم به ذکر است که انتخاب والدین کودکان در بازه سنی ۴ تا ۷ سال، به دلیل تأثیرگذاری زیاد والدین بر روی کودکان در این سنین است. در این سن، کودکان هنوز وارد فضای اجتماعی عمیق‌تری همچون مدرسه یا گروه‌های همسالان نشده‌اند و بنابراین، نقش والدین در شکل‌دهی نگرش‌ها، رفتارها و فرهنگ مطالعه برجسته‌تر است. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که در سال‌های اولیه کودکی، تعاملات والد-کودک به‌شدت بر رشد شناختی، زبانی و عاطفی تأثیر می‌گذارد.^{۲۵، ۲۴} علاوه بر این، ارتباطات والد-کودک و حمایت والدین در کودکان پیش‌دبستانی تأثیر قابل‌توجهی برای ارتقای سواد پایه دارد.^{۲۶}

همچنین در خصوص معیار انتخاب مشارکت‌کنندگان، باید ذکر شود که شرط عضو بودن والدین در کتابخانه‌های عمومی استان خراسان رضوی معیار ورود به مطالعه بوده است. با توجه به ماهیت پژوهش و ضرورت اجرای راهکارهای ارائه شده در «دست‌نامه» طی یک دوره مشخص پیش از مصاحبه، نمونه‌گیری به‌صورت در دسترس و از

دسته‌بندی شدند. واحدهایی که دارای بنیان‌های مشابه بودند، در دسته‌های کلی‌تر به نام زیرمضامین قرار گرفتند. این طبقه‌بندی امکان بررسی دقیق‌تر مفاهیم و روابط میان آن‌ها را فراهم ساخت و درک عمیق‌تری از تجربیات والدین را در اختیار پژوهشگر قرار داد.

مرحله پنجم: استخراج مضامین اصلی

در این مرحله، زیرمضامین استخراج‌شده مورد تحلیل قرار گرفتند و مضامین اصلی از تجمیع آن‌ها به دست آمدند. این مضامین اصلی، بیانگر موضوعات کلی‌تر و عمیق‌تری بودند که در مصاحبه‌ها به‌طور مکرر مشاهده شده و به‌عنوان یافته‌های اساسی پژوهش مورد توجه قرار گرفتند.

مرحله ششم: ارائه توصیف جامع و ساختار کلی

پس از استخراج مضامین اصلی، پژوهشگر به تدوین توصیف جامع از نتایج به دست آمده پرداخت. در این مرحله، داده‌های اضافی، تکراری و مواردی که ارتباط مستقیمی با موضوع پژوهش نداشتند، حذف شدند و در نهایت، مجموعه‌ای از توصیفات جامع و دقیق ارائه شد که منعکس‌کننده تجربیات والدین در راستای نهاده‌سازی فرهنگ مطالعه در کودکان بود. این توصیفات جامع، ساختار کلی یافته‌های پژوهش را شکل دادند.

مرحله هفتم: اعتباریابی

در مرحله پایانی و با هدف ارتقای اعتبار و اطمینان‌پذیری یافته‌ها، مجموعه یافته‌های پژوهش شامل واحدهای معنایی استخراج‌شده، زیرمضامین و مضامین اصلی، به‌صورت سازمان‌یافته و شفاف، با گروهی منتخب از والدین دارای تحصیلات بالاتر در میان گذاشته شد. انتخاب این والدین به‌دلیل توانایی بیشتر آن‌ها در تحلیل، بازاندیشی و بیان دقیق مفاهیم صورت گرفت؛ چرا که این گروه می‌توانند با نگاهی نقادانه‌تر و عمیق‌تر به ارزیابی یافته‌ها بپردازند و تجربه زیسته خود را نیز در این فرآیند بازتاب دهند. این تعامل در قالب گفت‌وگو و مصاحبه‌های تکمیلی صورت گرفت تا مشارکت‌کنندگان بتوانند به ارزیابی درستی، دقت و همخوانی این یافته‌ها با تجربه زیسته خود بپردازند. بازخوردهای ارائه‌شده توسط والدین، چه به صورت تأیید کلی و چه به شکل اصلاحات جزئی در بیان مفاهیم،

به‌عنوان یک ابزار محرک تجربه (Experiential Stimulus) طراحی شد تا مشارکت‌کنندگان فرصت یابند در طول یک بازه زمانی مشخص، تعامل واقعی و عملی با موضوع پژوهش داشته باشند. در چارچوب پدیدارشناسی، استفاده از چنین محرک‌هایی با هدف غنی‌سازی تجربه زیسته و فراهم کردن زمینه‌ی بازتاب ذهنی مشارکت‌کنندگان بر مبنای ادراک شخصی خود، مجاز است، به شرط آنکه پژوهشگر صرفاً به گردآوری و تحلیل روایت‌ها و ادراکات پس از این تجربه بپردازد و از ارزیابی مداخله‌ای یا سنجش اثربخشی اجتناب کند.^{۲۲-۲۴} بنابراین، نقش «دست‌نامه» در این پژوهش، ایجاد یک موقعیت واقعی برای تجربه و سپس بازتاب آن در مصاحبه‌ها بوده و هیچ‌گونه جهت‌دهی تحلیلی یا ارزشیابی کمی بر اساس آن انجام نشده است.^{۲۲-۲۹}

مرحله دوم: استخراج جملات مهم از هر مصاحبه

پس از مطالعه دقیق مصاحبه‌ها، جملات و عبارات کلیدی که مستقیماً با موضوع تحقیق مرتبط بودند، شناسایی و استخراج شدند. این جملات شامل مواردی بودند که به‌طور مشخص به تجربیات والدین در نهاده‌سازی فرهنگ کتاب‌خوانی در کودکان و تغییرات ایجادشده در نگرش و رفتار آن‌ها اشاره داشتند. استخراج این جملات به پژوهشگر کمک کرد تا مفاهیم بنیادین درون مصاحبه‌ها را شناسایی کند.

مرحله سوم: فرموله کردن واحدهای معنایی

در این مرحله، جملات مهم استخراج‌شده از مصاحبه‌ها مورد تحلیل قرار گرفتند و هر جمله در قالب یک واحد معنایی بزرگ‌تر فرموله شد. این فرآیند به‌طور مستقل توسط پژوهشگر انجام گرفت. در نهایت، پس از دستیابی به توافق میان پژوهشگر و ناظر، واحدهای معنایی نهایی در جداولی ثبت شدند. این واحدهای معنایی بیانگر مفاهیمی کلیدی بودند که در مصاحبه‌ها به شکل ضمنی یا آشکار مطرح شده بودند.

مرحله چهارم: طبقه‌بندی واحدهای معنایی و استخراج زیرمضامین

واحدهای معنایی استخراج‌شده در مرحله قبل، بر اساس شباهت‌ها و ارتباط مفهومی در گروه‌هایی

عمومی بودند. در مجموع، ۲۴ نفر از والدین در این مطالعه شرکت کردند که از نظر ویژگی‌های دموگرافیک شامل طیف متنوعی از سن، جنسیت، تحصیلات، شغل، و وضعیت اقتصادی بودند (جدول ۱).

به‌دقت ثبت و تحلیل شد. سپس، اصلاحات لازم اعمال گردید و در نهایت، نسخه نهایی یافته‌ها که بازتاب‌دهنده واقعیت‌های تجربه‌شده از منظر مشارکت‌کنندگان بود، استخراج و ثبت شد.

یافته‌ها

جامعه آماری پژوهش شامل والدین کودکان ۴ تا ۷ ساله استان خراسان رضوی بوده است که عضو کتابخانه

جدول ۱. آمار توصیفی مشارکت‌کنندگان در مطالعه

کد	سن	تحصیلات	جنسیت	شغل	تعداد فرزندان	سن فرزند	جنسیت فرزند مورد مطالعه
۱	۳۸	کارشناسی ارشد	مرد	شاغل	۱	۵	پسر
۲	۴۱	کارشناسی ارشد	مرد	شاغل	۱	۵	پسر
۳	۴۰	کارشناسی	زن	شاغل	۲	۶	پسر
۴	۳۱	کارشناسی	زن	شاغل	۲	۶	پسر
۵	۴۸	کارشناسی	زن	شاغل	۲	۶	پسر
۶	۳۴	دانشجوی دکتری	زن	شاغل	۱	۶	دختر
۷	۳۵	کارشناسی ارشد	زن	شاغل	۲	۶	دختر
۸	۳۸	دکتری	مرد	غیر شاغل	۲	۵	پسر
۹	۳۷	کارشناسی ارشد	مرد	غیر شاغل	۲	۵	دختر
۱۰	۳۹	کارشناسی ارشد	مرد	غیر شاغل	۱	۶	دختر
۱۱	۴۱	کارشناسی ارشد	مرد	غیر شاغل	۲	۵	دختر
۱۲	۳۵	دانشجوی دکتری	زن	شاغل	۳	۵	دختر
۱۳	۳۹	کارشناسی ارشد	زن	شاغل	۲	۶	دختر
۱۴	۳۷	کارشناسی ارشد	مرد	شاغل	۲	۶	دختر
۱۵	۴۰	کارشناسی ارشد	مرد	غیر شاغل	۱	۵	دختر
۱۶	۴۵	کارشناسی ارشد	زن	غیر شاغل	۳	۶	پسر
۱۷	۴۱	کارشناسی	زن	شاغل	۲	۶	دختر
۱۸	۳۷	کارشناسی ارشد	مرد	غیر شاغل	۱	۶	دختر
۱۹	۳۶	کارشناسی ارشد	مرد	غیر شاغل	۱	۶	پسر
۲۰	۳۳	کارشناسی	زن	شاغل	۲	۶	پسر
۲۱	۴۲	کارشناسی	زن	شاغل	۲	۵	دختر
۲۲	۳۴	کارشناسی	زن	شاغل	۲	۶	دختر
۲۳	۴۰	کارشناسی ارشد	زن	شاغل	۲	۶	پسر
۲۴	۴۲	کارشناسی	زن	شاغل	۲	۶	پسر

عوامل مؤثر بر دانش‌افزایی والدین

با تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های انجام شده، عوامل مؤثر بر دانش‌افزایی والدین در راستای بهبود کتابخوانی استخراج شده‌است که به شرح جدول ۲ می‌باشند.

داده‌های جدول ۱ نشان می‌دهد که اکثریت شرکت‌کنندگان دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و کارشناسی بودند، در حالی که درصد کمتری از آن‌ها در مقاطع دکتری تحصیل می‌کردند. تنوع در شغل والدین (شاغل و غیرشاغل) و همچنین تعداد فرزندان و سن آن‌ها نشان‌دهنده گستردگی جامعه مورد مطالعه است.

جدول ۲. عوامل موثر بر دانش‌افزایی والدین

مقوله‌ها (دسته‌بندی اصلی)	مولفه‌ها (زیرمضامین)	مفاهیم (واحد‌های معنایی)
عوامل فرهنگی دانش‌افزایی والدین	هویت فرهنگی	حضور خانواده در مکان‌های فرهنگی پایگاه اجتماعی خانواده پیشینه فرهنگی خانواده آشنایی والدین با دایره لغات کودکان سواد رسانه‌ای والدین افزایش فعالیت‌های فرهنگی خانواده تعاملات والدین با گفتگو عضویت در شبکه‌های اجتماعی توسط والدین و مشاهده فرزندان
عوامل جمعیتی- مشارکتی	وضعیت جمعیت‌شناختی خانواده	وضعیت مالی خانواده تحصیلات عالی افزایش سطح سواد والدین افزایش دانش واژگان کودک وضعیت مسکن والدین وضعیت درآمد خانواده وضعیت تغذیه و آرامش ذهنی خانواده
وضعیت مشارکتی والدین		اهمیت دادن والدین به کتاب مشارکت والدین با مهد کودک و کودکستان توجه والدین به کتابخوانی همراهی والدین در کتابخوانی صحبت کردن با فرزندان در مورد کتاب تعاملات اعضای خانواده در کتابخوانی وقت آزاد والدین برای صحبت با فرزندان توجه دولتمردان به والدین بی‌سواد و کم سواد با توجه به سوادآموزی توجه به آموزش والدین توسط دولت برای بهبود مطالعه استراتژی‌های کلان برای بهبود وضعیت خانواده و توجه به کتابخوانی ایجاد ارزش برای مطالعه والدین ایجاد جایگاه والای اجتماعی برای والدین باسواد تثبیت سوادآموزی والدین کم سواد در جامعه
عوامل سیاسی- اجتماعی	سیاسی	
عوامل اقتصادی دانش‌افزایی والدین	اقتصاد کلان	ساختار اقتصادی جامعه کارایی اقتصاد جامعه تصمیم‌گیری‌های اقتصادی مناسب وضعیت اقتصادی آموزش و پرورش وضعیت اقتصادی منطقه سکونت
	اقتصاد خرد	

○ توسعه فرهنگی خانواده: آشنایی والدین با دایره لغات کودکان، سواد رسانه‌ای، تعاملات خانوادگی مبتنی بر گفت‌وگو و عضویت والدین در شبکه‌های اجتماعی برای الگوسازی رفتاری، از مؤلفه‌های مهم در ارتقای فرهنگ مطالعه در خانواده محسوب می‌شوند.

۲. عوامل جمعیتی- مشارکتی:

○ وضعیت جمعیت‌شناختی خانواده: سطح تحصیلات والدین، وضعیت اقتصادی خانواده، و آرامش ذهنی ناشی از شرایط رفاهی در میزان توجه به کتابخوانی تأثیرگذار است.

داده‌های جدول ۲ نشان می‌دهد که تحلیل داده‌ها بر اساس روش پدیدارشناسی کلایزی منجر به شناسایی چندین عامل کلیدی شده است که در چهار مقوله اصلی دسته‌بندی گردیده‌اند:

۱. عوامل فرهنگی:

○ هویت فرهنگی: نقش پیشینه فرهنگی خانواده، پایگاه اجتماعی، و حضور خانواده در مکان‌های فرهنگی در شکل‌گیری نگرش مثبت به کتابخوانی پررنگ است.

۴. عوامل اقتصادی:

○ اقتصاد کلان و خرد: ساختار اقتصادی جامعه، وضعیت اقتصادی آموزش و پرورش، و شرایط اقتصادی خانواده از جمله عواملی هستند که بر دسترسی به منابع مطالعه و تخصیص زمان و انرژی برای مطالعه تأثیر مستقیم دارند.

عوامل مؤثر بر توسعه فرهنگ مطالعه

بررسی عوامل مؤثر بر توسعه فرهنگ مطالعه، به شناسایی چندین مقوله کلیدی منجر شد. عوامل به صورت مقوله، مولفه و مفاهیم در جدول ۳ ذکر شده‌اند.

○ وضعیت مشارکتی والدین: والدینی که در فعالیت‌های فرهنگی مدارس، مهدکودک‌ها و برنامه‌های کتابخوانی مشارکت بیشتری داشتند، در ترغیب فرزندان به مطالعه موفق‌تر بودند.

۳. عوامل سیاسی-اجتماعی:

○ سیاسی: حمایت‌های دولتی از آموزش والدین، به‌ویژه برای خانواده‌های کم‌سواد، از جمله عوامل مهم در توسعه فرهنگ کتابخوانی شناخته شد.

○ اجتماعی: ایجاد ارزش اجتماعی برای والدین کتابخوان و تثبیت جایگاه اجتماعی مطالعه در جامعه، مشوق مهمی برای تقویت این فرهنگ به شمار می‌رود.

جدول ۳. عوامل مؤثر بر توسعه فرهنگ مطالعه

مقوله‌ها (دسته‌بندی اصلی)	مولفه‌ها (زیرمضامین)	مفاهیم (واحد‌های معنایی)
عوامل روان‌شناختی	مثبت‌گرا	زیبایی کتاب ایجاد حس مثبت در کتابخوانی ایجاد آرامش در فرزندان با توصیه گفتاری رضایت کودکان از کتاب‌های خریداری شده شناخت شرایط پیشرفت کودکان در مطالعه توسط والدین
	رفتاری	ایجاد حس مالکیت در کودکان ایجاد استقلال در کودکان همذات‌پنداری والدین با فرزند مراقبت دائمی از کودکان در مطالعه تحریک حس مطالعه در کودکان
	عاطفی	ایجاد محیطی آرام و دلپذیر برای مطالعه کودکان توجه به خلاقیت کودکان و انتخاب کتاب توجه به ادراک کودکان در فهم و درک کتاب و خرید آن توجه به توانایی حل مسئله کودکان و خرید کتاب‌ها
	شناختی	فهم تیپ شخصیتی کودکان توسط والدین شناسایی مشکلات شخصیتی و درمان آنها در کودکان خرید کتاب‌ها با توجه به شخصیت کودکان
	شخصیتی	
عوامل کالبدی	محیط مطالعه	جایگاه خاص برای مطالعه حفظ حریم شخصی هنگام مطالعه بهداشت و زیبایی محل مطالعه استفاده از مکان‌های تفریحی برای مطالعه قرار دادن کودکان در فضاهای عمومی همراهی با مطالعه فرزندان با ایجاد محیطی آرام ایجاد فضای ساده ولی مستقل برای کتابخوانی طراحی داخلی کتابخانه‌ها برای مطالعه فرزندان
	کالبد متناسب با روحیات کودک	نور مناسب رنگ‌آمیزی اتاق و محل مطالعه استفاده از تابلوهای زیبا برای تشویق به مطالعه گرمای مناسب
	ظاهر محیط	متناسب بودن صدا و متغیرهای آن سازماندهی و آرایش محیط مطالعه

مقوله‌ها (دسته‌بندی اصلی)	مولفه‌ها (زیرمضامین)	مفاهیم (واحد‌های معنایی)
عوامل نوآورانه	روش‌های روان‌شناختی	انعطاف‌پذیری ساعات کاری کتابخانه‌ها عدم تنبیه برای کتابخوانی استقلال در کتابخوانی و کتابخانه بررسی شخصیت کودکان استفاده از فناوری اطلاعات در مطالعه ابزارهای چند رسانه‌ای در تقویت مطالعه کتاب‌های مصور
عوامل هویتی	هویت فردی	سوال پرسیدن کودکان عدم اضطراب روانی فردی کودکان محیط خانوادگی آرام و متعادل
	هویت اجتماعی	ارتباط با همسالان ارتباط با اعضای خانواده ارتباط با اولیای مهد کودک
	هویت مذهبی	آشنایی با ایام مناسبتی مطالعات در مورد ایام مناسبتی آشنایی با مذهب و آیین سنتی
	هویت ملی	استفاده از داستان‌های ملی استفاد از کتاب‌های مصور تاریخ ایران استفاده از شاهنامه و دیگر کتب معروف ایرانی استفاده از قصه‌های اصیل ایرانی
عوامل آموزشی	تحصیلی	آموزش شعرخوانی آموزش استفاده عملی از مطالب کتاب آموزش ریزبینی و دقت توجه به کتاب‌ها آموزش سخت‌کوشی حین مطالعه آموزش فهم نکات پنهان کتاب آموزش نقاشی در کتاب‌ها آموزش خطاطی در کتاب‌ها آموزش‌های بازی و غیره در کتب
	هنری	
عوامل خانوادگی	نظارت خانوادگی	نظارت بر نوع کتاب نظارت بر زمان مطالعه نظارت بر زمان‌بندی بازی و تفریح مطالعه روزنامه توسط اولیا
	تعاملات خانوادگی	انس والدین با کتابخوانی ارتباط بین برنامه‌های کودک و کتاب الگوی رفتاری والدین برای کودکان ایجاد رابطه منطقی بین والدین و فرزند ایجاد یک الگوی رفتاری مناسب برای مطالعه مشارکت فرزندان در مطالعه والدین مطالعه کتاب‌ها به صورت خانوادگی حضور خانوادگی در فرهنگسراهای شهر بازخوانی کتاب توسط والدین با جذابیت‌های کودکانه
مکان‌های فرهنگی	مهد کودک و کودکانستان	سطح فرهنگی مهد کودک و کودکانستان سطح اجتماعی مهد کودک و کودکانستان آموزش کتابخوانی در مهد کودک صحبت با مشاور کودکان

مقوله‌ها (دسته‌بندی اصلی)	مولفه‌ها (زیرمضامین)	مفاهیم (واحد‌های معنایی)
	مکان‌های عمومی	ایجاد اشتراک کتاب برای کودکان هویت‌سازی در کتابخانه‌های عمومی حضور کتابفروشی‌ها و همراهی فرزندان حضور لوازم‌التحریر با کودکان

داده‌های جدول ۳ نشان می‌دهد که در راستای توسعه فرهنگ مطالعه، مجموعه‌ای از عوامل مؤثر نقش دارند؛ این عوامل شامل مقوله‌های روان‌شناختی، کالبدی، نوآورانه، هویتی، آموزشی، خانوادگی و مکان‌های فرهنگی است که هر یک دارای زیرمضامین و مفاهیم مرتبط است. در ادامه هر یک از این عوامل شرح داده شده‌اند:

۱. عوامل روان‌شناختی:

○ مثبت‌گر: زیبایی کتاب، ایجاد حس آرامش در هنگام مطالعه، و رضایت از انتخاب کتاب‌ها، نقش مؤثری در ایجاد نگرش مثبت به مطالعه دارند.

○ رفتاری و عاطفی: ایجاد حس مالکیت در کودکان نسبت به کتاب‌ها، مراقبت دائمی از روند مطالعه، و فراهم کردن محیطی آرام از عوامل تقویت‌کننده عادت به کتابخوانی شناخته شدند.

○ شناختی و شخصیتی: توجه والدین به خلاقیت کودکان در انتخاب کتاب و درک شرایط فردی آن‌ها، تأثیر بسزایی در شکل‌گیری علاقه‌ی پایدار به مطالعه دارد.

۲. عوامل کالبدی:

○ محیط مطالعه: ایجاد فضای اختصاصی و آرام برای مطالعه در خانه و استفاده از مکان‌های عمومی مانند کتابخانه‌ها، نقش مهمی در تشویق کودکان به مطالعه ایفا می‌کند.

○ کالبد متناسب با روحیات کودک: نور مناسب، رنگ‌آمیزی شاد، و استفاده از عناصر بصری جذاب، محیط مطالعه را برای کودکان دلپذیرتر می‌سازد.

۳. عوامل نوآورانه:

○ استفاده از فناوری‌های نوین مانند کتاب‌های چندرسانه‌ای و انعطاف‌پذیری در ساعات کاری کتابخانه‌ها از دیگر عوامل مؤثر در توسعه فرهنگ مطالعه بود.

۴. عوامل هویتی:

○ هویت فردی و اجتماعی: پرسشگری کودکان، ارتباط با همسالان، و آشنایی با آیین‌های سنتی از مسیر کتاب، باعث تقویت حس تعلق فرهنگی و اجتماعی در آن‌ها می‌شود.

○ هویت ملی و مذهبی: استفاده از داستان‌های ملی و مذهبی برای آشنا کردن کودکان با هویت دینی و تاریخی نیز در تقویت فرهنگ مطالعه مؤثر ارزیابی شد.

۵. عوامل آموزشی:

○ آموزش مهارت‌های مرتبط با کتابخوانی همچون شعرخوانی، نقاشی و ریزبینی در انتخاب کتاب، در افزایش علاقه‌ی کودکان به مطالعه نقش مهمی داشت.

۶. عوامل خانوادگی:

○ مشارکت والدین در مطالعه، الگوسازی رفتاری و برقراری ارتباط منطقی بین والدین و فرزند، به‌عنوان عوامل کلیدی در نهادینه‌سازی فرهنگ مطالعه در خانواده شناخته شدند.

۷. مکان‌های فرهنگی:

○ توجه به محیط‌های آموزشی مانند مهدکودک‌ها و کتابخانه‌ها، و استفاده از ظرفیت مکان‌های عمومی برای برگزاری برنامه‌های کتابخوانی، به‌عنوان عوامل زیرساختی در توسعه فرهنگ مطالعه مطرح شدند.

بحث

مطالعه حاضر با هدف شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر دانش‌افزایی والدین و توسعه فرهنگ مطالعه در کودکان انجام شد. تحلیل داده‌های کیفی نشان داد که دانش‌افزایی والدین و ترویج فرهنگ مطالعه در کودکان، فرآیندی چندبعدی است که تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل فرهنگی، جمعیتی، اجتماعی، اقتصادی، روان‌شناختی و محیطی قرار دارد. در زمینه دانش‌افزایی والدین، یافته‌ها نشان داد که ارتقای سواد و آگاهی والدین، به‌ویژه در حوزه ادبیات کودک و روش‌های تربیتی نوین، می‌تواند نقش بسزایی در بهبود عملکرد کودکان در زمینه مطالعه داشته باشد. والدینی که در فعالیت‌های فرهنگی مشارکت دارند، محیط غنی‌تری برای رشد فکری و زبانی فرزندان خود فراهم می‌کنند. این نتایج با چارچوب محیط سواد خانگی (Home Literacy Environment) هم‌راستا است که تأکید می‌کند، کیفیت تعاملات سوادمحور خانواده (مانند گفت‌وگو درباره

کتاب، کتاب‌خوانی تعاملی و دسترسی به منابع چاپی/دیجیتال) پیش‌بینی‌کننده رشد زبانی و سواد در اوایل کودکی است.^{۳۰}

علاوه بر این، حمایت‌های اجتماعی و سیاست‌های کلان در راستای فراهم‌سازی فرصت‌های آموزشی برای والدین، می‌تواند در تقویت این روند مؤثر باشد. این نتایج با مطالعات پیشین همسوست که بر نقش والدین در ایجاد عادات مطالعه و تأثیر محیط خانوادگی بر رشد فرهنگی کودکان تأکید دارند.^{۲۲،۲۰،۱۸} همچنین شواهد حاکی از آن است که محیط سواد خانوادگی، به‌ویژه تعداد کتاب‌های موجود در خانه و نگرش و عادات مطالعه والدین مخصوصاً مادر، به‌طور معناداری با نگرش کودکان نسبت به مطالعه مرتبط است و می‌تواند بخش بزرگی از تغییرات در این نگرش‌ها را تبیین کند.^{۳۱} از سویی دیگر، یکی از عللی که می‌تواند بر روی دانش‌آموزان و کیفیت یادگیری آنان اثر گذارد، عملکرد خانواده است،^{۳۲} همچنین اثربخشی کودک از عامل خانواده بیش از دیگر عوامل است.^{۳۳}

بر اساس یافته‌های مطالعه حاضر، توسعه فرهنگ مطالعه نیز نیازمند رویکردی جامع است که به ابعاد روان‌شناختی، خانوادگی، اجتماعی و محیطی توجه داشته باشد. ایجاد محیط‌های جذاب برای مطالعه، فراهم کردن دسترسی به کتاب‌های مناسب و ایجاد فرصت‌های تعامل و گفت‌وگو میان والدین و فرزندان در مورد محتوای کتاب‌ها، از جمله راهکارهایی است که می‌تواند انگیزه مطالعه را در کودکان افزایش دهد.

در همین راستا نتایج مطالعات گذشته نیز نشان داده است که فعالیت‌های سوادآموزی در خانه، به‌ویژه آموزش مستقیم مهارت‌های خواندن و نوشتن توسط والدین، موجب تقویت مهارت‌های سوادآموزی در حال ظهور در کودکان می‌شود، همچنین کتابخوانی مشترک والد و کودک، رشد واژگان و انگیزه مطالعه را تقویت می‌کند، بنابراین این عوامل می‌تواند توسعه مهارت‌های خواندن را شکل دهد.^{۳۴} پژوهش دیگری نیز نشان داده است که تنوع و غنای فعالیت‌های سوادآموزی در خانه نقش مهمی در توسعه مهارت‌های زبانی و سواد دارد.^{۳۵} همچنین وسترولد (Westerveld) و همکاران نیز بر اهمیت تعاملات سوادآموزی در خانه تأکید داشته و نشان داده‌اند که علاقه کودکان به مطالعه و فعالیت‌های مرتبط با کتاب در خانه، ارتباط مثبتی با مهارت‌های سوادآموزی آن‌ها دارد.^{۳۶}

در همین راستا کوهی رستمی و همکاران بیان می‌کنند که سرمایه فرهنگی و ابعاد آن (فرد، خانواده و محیط)، سرمایه اقتصادی و سرمایه اجتماعی بر میزان مطالعه غیر درسی دانشجویان تأثیر دارد.^{۳۷} مطالعات دیگری نیز نشان داده است که چهار عامل فضای آموزشی، خانواده، معلم و ارزش‌های اجتماعی بر ترویج فرهنگ کتابخوانی در میان دانش‌آموزان دبیرستانی اثرگذار است.^{۳۸-۴۰} سنچال و لفوور (Sénéchal & LeFevre) نشان دادند که عادت مطالعه در دانش‌آموزانی که والدین آن‌ها از نظر وضعیت اقتصادی، سطح علمی و مشارکت بیشتر در آموزش فرزندان خود در وضعیت بهتری هستند، بالاتر است.^{۴۱} همچنین نی (Ni) و همکاران نیز نشان داده‌اند که والدین با سطح درآمد بالاتر و شرایط اجتماعی-اقتصادی بهتر، معمولاً نتایج مطلوب‌تری در زمینه سواد خواندن کودکان کسب می‌کنند. در مقابل، والدین کم‌درآمد با چالش‌های بیشتری مواجه‌اند، اما مشارکت آن‌ها در برنامه‌های داوطلبانه خواندن می‌تواند تأثیر بسزایی در بهبود نتایج خانواده و ارتقای فرهنگ مطالعه داشته باشد.^{۴۲}

افزون بر این نتایج مطالعه حاضر حاکی از آن است که، تشویق کودکان از طریق ایجاد حس مالکیت بر کتاب‌ها و طراحی فضاهای مطالعه متناسب با علایق آن‌ها، به پرورش عادت مطالعه در سنین پایین کمک می‌کند. این نتایج نشان می‌دهد که حس مالکیت بر کتاب‌ها (مانند اجازه دادن به کودکان برای انتخاب و نگهداری کتاب‌های شخصی خود) می‌تواند احساس تعلق و مسئولیت ایجاد کند، که این امر به نوبه خود، مطالعه را از یک فعالیت اجباری به یک تجربه لذت‌بخش تبدیل می‌کند. از سوی دیگر، طراحی فضاهای مطالعه متناسب با علایق کودکان (مانند ایجاد گوشه‌های راحت با تم‌های مورد علاقه، نورپردازی مناسب یا عناصر بازی‌وار) محیطی دعوت‌کننده فراهم می‌آورد که کودکان را به ماندن طولانی‌تر در فضای مطالعه ترغیب می‌کند. در این راستا نیز پژوهش‌ها نشان داده‌اند که دسترسی کودکان به کتاب در خانه و مالکیت شخصی کتاب‌ها باعث ارتقای مهارت‌ها و دانش‌های اساسی مرتبط با سواد و یادگیری در مدرسه می‌شود.^{۴۳} همچنین مطالعه‌ای که به بررسی دسترسی کودکان به کتاب و خواندن داستان در محیط خانواده پرداخته است، نشان داده است کودکانی که دسترسی بیشتری به کتاب دارند و به‌صورت منظم برایشان کتاب خوانده می‌شود، در توسعه زبان، سواد

برنامه‌های مشترک ترویج کتابخوانی، ایجاد ارزش اجتماعی برای مطالعه، و توجه به عوامل روان‌شناختی و محیطی در جذب کودکان به مطالعه از دیگر راهکارهای عملی این پژوهش محسوب می‌شوند. این اقدامات در کنار حمایت‌های سیاستی از خانواده‌های کم‌درآمد می‌تواند به توسعه پایدار فرهنگ مطالعه در جامعه منجر شود.

قدردانی‌ها

نویسندگان مقاله حاضر از کلیه والدین و کودکانی که در این پژوهش مشارکت کردند، همچنین از کتابخانه‌های عمومی استان خراسان رضوی که زمینه اجرای این مطالعه را فراهم نمودند، صمیمانه تشکر می‌کنند.

مشارکت پدیدآوران

سید جمال حقیرالسادات طرنجی در طراحی مطالعه، اجرای پژوهش، گردآوری داده‌ها، تحلیل داده‌ها، بازبینی محتوای علمی مقاله و تهیه پیش‌نویس مقاله؛ افشین موسوی چلک در نظارت بر روش‌شناسی پژوهش، مشارکت در تحلیل نتایج و بازبینی محتوای علمی مقاله؛ ثریا ضیایی در نظارت بر روش‌شناسی پژوهش و ویرایش محتوای مقاله و مریم سلامی در نظارت بر روش‌شناسی پژوهش و ویرایش محتوای مقاله نقش داشته‌اند و نسخه نهایی مقاله مورد تایید تمامی نویسندگان می‌باشد.

منابع مالی

این پژوهش بدون دریافت هر گونه حمایت مالی از نهادهای دولتی یا خصوصی انجام شده است.

ملاحظات اخلاقی

مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری با کد ۷۶۰۳۷ در سال ۱۳۹۹ است. این پژوهش با رعایت اصول اخلاقی شامل رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان، محرمانه ماندن اطلاعات و اجتناب از هر گونه آسیب به شرکت‌کنندگان انجام شده است.

تعارض منافع

نویسندگان این مقاله هیچ گونه تعارض منافی در ارتباط با این پژوهش ندارند.

و عملکرد تحصیلی عملکرد بهتری دارند.^{۴۴} مطالعه دیگری نیز نشان داده است که کتاب‌های الکترونیکی تعاملی نسبت به برنامه‌های مدرسه‌ای معمول یا کتاب‌های غیرتعاملی، عملکرد بهتری در تقویت مهارت‌های سوادآموزی ایفا کرده است.^{۴۵} لوه (Loh) و همکاران نیز در پژوهشی نشان دادند که ساختمان و تجهیزات کتابخانه در میزان استفاده دانش‌آموزان از آن موثر هست.^{۴۶}

نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش بر اهمیت نقش خانواده به عنوان اولین محیط آموزشی کودکان تأکید دارد و نشان می‌دهد که توسعه فرهنگ مطالعه نه تنها مستلزم آگاهی‌بخشی به والدین است، بلکه نیازمند سیاست‌های حمایتی و تقویت زیرساخت‌های فرهنگی در جامعه است. برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی باید بر مبنای شناخت دقیق عوامل مؤثر بر مطالعه در خانواده‌ها انجام شود و به نیازهای متنوع والدین و کودکان در ابعاد مختلف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی پاسخ دهد. بر همین اساس، یافته‌ها حاکی از آن است که توسعه فرهنگ مطالعه و دانش‌افزایی والدین به عنوان دو مؤلفه مکمل، نیازمند تعامل سازنده میان خانواده، نهادهای آموزشی و سیاست‌گذاران فرهنگی است. این تعامل می‌تواند از طریق ارائه برنامه‌های آموزشی والدین، تقویت زیرساخت‌های فرهنگی و ایجاد محیط‌های حمایتگر برای کودکان و والدین تحقق یابد. تحقق این امر مستلزم رویکردی چندجانبه است که به تمامی ابعاد تأثیرگذار توجه کرده و زمینه را برای نهادینه شدن فرهنگ مطالعه در جامعه فراهم آورد.

پیامدهای عملی پژوهش

یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که برای نهادینه‌سازی فرهنگ مطالعه در کودکان ۴ تا ۷ ساله، باید رویکردی چندبعدی اتخاذ شود. از یک سو، طراحی برنامه‌های آموزشی ویژه والدین جهت افزایش آگاهی آنان درباره روش‌های تربیتی و ادبیات کودک ضروری است. از سوی دیگر، تقویت زیرساخت‌های فرهنگی مانند توسعه کتابخانه‌های کودک‌پسند، ایجاد فضاهای مطالعه جذاب در خانه و محیط‌های عمومی، و استفاده از فناوری‌های نوین در ارائه محتوای مطالعه می‌تواند مؤثر باشد. همچنین، همکاری نهادهای آموزشی، فرهنگی و خانواده در قالب

References

1. Busayo IO. The school library as a foundational step to childrens' effective reading habits. *Library Philosophy and Practice*. 2011; 1-13.
2. Mol SE, Bus AG. To read or not to read: a meta-analysis of print exposure from infancy to early adulthood. *Psychol Bull*. 2011; 137(2):267-296. doi: 10.1037/a0021890
3. McGeown SP, Osborne C, Warhurst A, Norgate R, Duncan LG. Understanding children's reading activities: Reading motivation, skill and child characteristics as predictors. *J Res Read*. 2016; 39(1): 109-125. doi: 10.1111/1467-9817.12060
4. Aina AJ, Ogunbeni JI, Adigun JA, Ogundipe TC. Poor reading habits among Nigerians: The role of libraries. *Library philosophy and practice*. 2011; 1-9.
5. Igwe KN. Reading culture and Nigeria's quest for sustainable development. *Library Philosophy and Practice*. 2011; 1-11.
6. Cremin T, Hendry H, Leon LR, Kucirkova N. Reading teachers: Nurturing reading for pleasure. Abingdon: Routledge; 2022. doi: 10.4324/9781003215615
7. Rasulova A, Karimov U. Socio-Pedagogical aspects of the formation of reading culture and skills. *Asian Journal of Multidimensional Research*. 2022; 11(4): 114-118. doi: 10.5958/2278-4853.2022.00071.4
8. Zuckerman B, Khandekar A. Reach Out and Read: evidence based approach to promoting early child development. *Curr Opin Pediatr*. 2010; 22(4):539-544. doi: 10.1097/MOP.0b013e32833a4673
9. Mansouri M. Study status in Iran. The National Cultural Observation Center. 2022. Available from: B2n.ir/km1886.
10. Gürkan S. The effects of cultural familiarity and reading activities on L2 reading comprehension. *Procedia Soc Behav Sci*. 2012; 55: 1196-1206. doi: 10.1016/j.sbspro.2012.09.615
11. van Bergen E, Vasalampi K, Torppa M. How are practice and performance related? Development of reading from age 5 to 15. *Read Res Q*. 2021; 56(3): 415-434. doi: 10.1002/rrq.309
12. Cain K, Oakhill J. Matthew effects in young readers: Reading comprehension and reading experience aid vocabulary development. *J Learn Disabil*. 2011; 44(5): 431-443. doi: 10.1177/0022219411410042
13. Donovan JM. Keep the books on the shelves: Library space as intrinsic facilitator of the reading experience. *The Journal of Academic Librarianship*. 2020; 46(2): 1-7. doi: 10.1016/j.acalib.2019.102104
14. Ossman TM. Factors motivating children to read. *Graduate Research Papers*. 2003: 1-23.
15. Koskinen PS, Blum IH, Bisson SA, Phillips SM, Creamer TS, Kelley-Baker T. Book access, shared reading, and audio models: The effects of supporting the literacy learning of linguistically diverse students in school and at home. *J Educ Psychol*. 2000; 92(1): 23-36. doi: 10.1037//0022-0663.92.1.23
16. Hanemann U. Learning Families: Intergenerational Approach to Literacy Teaching and Learning. UNESCO Institute; 2015.
17. Daryapour E, Dortaj F, Abbaspour A, Saadipour E, Delavar A. Effective factors on developing research culture in elementary education: study with the phenomenology approach. *Journal of school psychology and Institutions*. 2020; 9(1): 30-53. doi: 10.22098/JSP.2020.901. (Persian)
18. Pashaei H, Zavaraqi R, Hamdipour A, Nemati S. The Effect of Cultural, Social and Educational Factors on the Attitude of Talent Schoolgirls towards Studying and Reading. *Librarianship and Information Organization Studies*. 2020; 31(4): 44-56. doi: 10.30484/nastinfo.2020.2125.1952. (Persian)
19. Rahimi M, Shirband E, As'adi S. The Relationship between Quality of Parental Homework Involvement and Academic Functioning in the Reading Domain among Sixth Grade Students. *Quarterly Journal of Family and Research*. 2020; 16(4): 65-82. (Persian)
20. Agirregoikoa A, Acha J, Barreto-Zarza F, Arranz-Freijo EB. Family context assessment to promote language and reading abilities in 6-year-old children. *Educ Sci*. 2021; 11(1): 1-13. doi: 10.3390/educsci11010026
21. Şengönül T. A review of the relationship between parental involvement and children's academic achievement and the role of family socioeconomic status in this relationship. *Pegem Journal of Education and Instruction*. 2022; 12(2): 32-57. doi: 10.47750/pegegog.12.02.04
22. van Bergen E, van Zuijlen T, Bishop D, de Jong PF. Why are home literacy environment and children's reading skills associated? What parental skills reveal. *Read Res Q*. 2017; 52(2): 147-160. doi: 10.1002/rrq.160
23. Egan SM, Moloney M, Pope J, Breatnach D, Hoyne C. From stories at bedtime to a love of reading: Parental practices and beliefs About reading with infants. *J Early Child Lit*. 2022; 25(1): 158-184. doi: 10.1177/14687984221123710
24. Hernández-Alava M, Popli G. Children's development and parental input: evidence from the UK millennium cohort study. *Demography*. 2017; 54(2):485-511. doi: 10.1007/s13524-017-0554-6
25. Katsantonis IG, Symonds JE, McLellan R. Longitudinal relations between child emotional difficulties and parent-child closeness: a stability and malleability analysis using the STARTS model. *Child*

- Adolesc Psychiatry Ment Health*. 2024; 18(1):1-12. doi: 10.1186/s13034-024-00777-1
26. Soto-Calvo E, Simmons FR, Adams AM, Francis HN, Patel H, Giofrè D. Identifying the preschool home learning experiences that predict early number skills: Evidence from a longitudinal study. *Early Child Res Q*. 2020; 53:314-328. doi: 10.1016/j.ecresq.2020.04.004
 27. Klink ME, Fernandez AV. Taking phenomenology beyond the first-person perspective: conceptual grounding in the collection and analysis of observational evidence. *Phenomenol Cogn Sci*. 2023; 22:171-191. doi: 10.1007/s11097-021-09796-1
 28. Frechette J, Bitzas V, Aubry M, Kilpatrick K, Lavoie-Tremblay M. Capturing lived experience: Methodological considerations for interpretive phenomenological inquiry. *Int J Qual Methods*. 2020;19:1-12. doi: 10.1177/1609406920907254
 29. Dodgson JE. Phenomenology: Researching the lived experience. *J Hum Lact*. 2023; 39(3): 385-396. doi: 10.1177/08903344231176453
 30. Zhang SZ, Inoue T, Georgiou GK. Is there a genetic confound in the relation of home literacy environment with children's reading skills? A familial control method approach. *Read Res Q*. 2024; 59(3): 408-423. doi: 10.1002/rrq.553
 31. Altun D, Tantekin Erden F, Hartman DK. Preliterate young children's reading attitudes: Connections to the home literacy environment and maternal factors. *Early Child Educ J*. 2022; 50(4): 567-578. doi: 10.1007/s10643-021-01177-2
 32. Muller C. Parent involvement and academic achievement: An analysis of family resources available to the child. In: Parents, their children, and schools. New York; 2018: 77-114. doi: 10.4324/9780429498497
 33. Hindman AH, Skibbe LE, Foster TD. Exploring the variety of parental talk during shared book reading and its contributions to preschool language and literacy: Evidence from the Early Childhood Longitudinal Study-Birth Cohort. *Read Writ*. 2014; 27(2): 287-313. doi: 10.1007/s11145-013-9445-4
 34. Torppa M, Vasalampi K, Eklund K, Niemi P. Long-term effects of the home literacy environment on reading development: Familial risk for dyslexia as a moderator. *J Exp Child Psychol*. 2022; 215:1-22. doi: 10.1016/j.jecp.2021.105314
 35. Lau C, Richards B. Home literacy environment and children's English language and literacy skills in Hong Kong. *Front Psychol*. 2021;11:1-17. doi: 10.3389/fpsyg.2020.569581
 36. Westerveld MF, Malone SA, Clendon S, Bowen R, Hayley G, Paynter J. The home literacy environment of school-age autistic children with high support needs. *J Appl Res Intellect Disabil*. 2024; 37(5): 1-10. doi: 10.1111/jar.13284
 37. Koochi-Rostami M, Nildarar S, Najafpour Moghadam P. Investigation of Sociological Factors on the Reading Habits of Undergraduate Students of Shahid Chamran University of Ahvaz. *Academic Librarianship and Information Research*. 2023; 57(1): 65-78. doi: 10.22059/JLIB.2023.356691.1678. (Persian)
 38. Yaghoubi-Rad F, Kavooosi E, Rashidpour A. Factors Contributing to the Promotion of Reading Culture among High School Boys in Tehran. *Quarterly Journal of Family and Research*. 2015; 12(1): 87-106. (Persian)
 39. Hajian-Zeydi M. Principal Elements Encouraging Sari Citizens in Iran to Book Reading: Viewpoints of Sari Public Library Users. *Research on Information Science and Public Libraries*. 2016; 22(2): 261-276. (Persian)
 40. Yari S, Ojaghi R. Identifying the Effective factors on Pleasure reading. *Human Information Interaction*. 2017; 3(4): 56-70. (Persian)
 41. Sénéchal M, LeFevre JA. Continuity and change in the home literacy environment as predictors of growth in vocabulary and reading. *Child Dev*. 2014 ;85(4):1552-1568. doi: 10.1111/cdev.12222
 42. Ni S, Lu S, Lu K, Tan H. The effects of parental involvement in parent-child reading for migrant and urban families: A comparative mixed-methods study. *Child Youth Serv Rev*. 2021; 123: 105941. doi: 10.1016/j.chilcyouth.2021.105941
 43. Tadesse S, Washington P. Book ownership and young children's learning. *Child Educ*. 2013; 89(3): 165-172. doi: 10.1080/00094056.2013.792688
 44. Fagan MK. Children's Access to Books, Libraries, and Storybook Reading: Survey of Mothers at a Family Homeless Shelter. *Urban Educ*. 2022; 59(4): 1106-1131. doi: 10.1177/00420859211073901
 45. López-Escribano C, Valverde-Montesino S, García-Ortega V. The impact of e-book reading on young children's emergent literacy skills: An analytical review. *Int J Environ Res Public Health*. 2021; 18(12): 1-21. doi: 10.3390/ijerph18126510
 46. Loh CE, Ellis M, Paculdar AA, Wan ZH. Building a successful reading culture through the school library: A case study of a Singapore secondary school. *IFLA journal*. 2017; 43(4): 335-347. doi: 10.1177/0340035217732069